

EL MESTRE PERE DE GALLIGANS I RIPOLL

PER

PERE FREIXES I CAMPS

L'any 977 es consagrà, després d'ésser completada per l'abat Guidiscle amb l'ajut d'Oliba Cabreta, comte de Besalú i de Cerdanya, la tercera de les esglésies que la comunitat del monestir de Ripoll aixecà des de la seva fundació. L'expansió constant del que fou durant l'Alta Edat Mitjana un dels principals focus religiós i intel·lectual de Catalunya, determinà al llarg d'un segle i mig —des del 888 al 1032—, l'engrandiment de l'església no menys de quatre vegades, el darrer dels quals constituí l'edifici més gran i significatiu del romànic català. Si Sant Pere de Roda (1022) representà un avenç constructiu molt considerable, l'ampliació duta a terme i consagrada per l'abat Oliba l'any 1032 assenyala la culminació d'una fórmula extraordinàriament evolucionada. La complicació espacial que suposà un temple de cinc naus amb creuer i capçalera de set absis paral·lels respecte al central, s'ha considerat l'inici a Catalunya del període romànic pròpiament dit.

L'església del 977 que enguany en commemorem el mil·lenari de la seva consagració era en volta de pedra i tenia cinc naus i igual nombre d'absis. Les naus laterals es cobriren possiblement amb coberta de fusta, essent substituïda després per voltes de mig canó; així ho suggereix l'alternança de suports en un ritme *a-b-a-b*, en el qual *a* representa un pilar, i *b* una columna. D'aquest moment hom conserva uns capitells desaparellats que mostren una connexió amb el món cultural d'Orient a través de l'influx cordovès.

L'empremta que Ripoll donà al desenvolupament de l'escultura a Catalunya, en particular durant el segle XII, fou el resultat d'una activitat i perfeccionament constants d'ençà de la fundació del monestir. Mitjançant noves descobertes es posa de relleu dia a dia la condició de centre receptiu i alhora de propagació dels corrents

artístics dominants en aquell moment a Occident i que es concreten en l'excelsa portada de l'església de Santa Maria, exemple únic a Catalunya tan des del punt de vista monumental com de la riquesa iconogràfica que s'hi aplega.

Pel que fa a l'escultura romànica en terres gironines els corrents que fins avui ha establert la historiografia artística convergeixen cap a Ripoll des de Tolosa i el Rosselló, i cap a Girona des del Vallès i Osona. Resta, en canvi, assenyalar les relacions i interdependències entre Ripoll i Girona. Davant l'actitud mai justificable de llançar una hipòtesi poc meditada o d'adduir una data certa seguida d'una argumentació gens madurada, vull constrènyer-me a anunciar el descobriment d'un mestre escultor l'activitat del qual ha d'ésser valorada amb precisió en un estudi meditat que deixo per una altra ocasió. Es tracta del Mestre Pere, autor del rosetó a la façana de l'església gironina de Sant Pere de Galligans, el qual signà amb la inscripció següent: «Omnes conoscunt Petrum fecisse fenestram», això és, «tothom coneix que Pere féu la finestra». Heus aquí reunida la condició d'aquest mestre *Pere de Galligans*, conegut de tots els seus coetanis, els quals probablement volgueren deixar constància de l'admiració pel seu art, aspecte, per altra banda, a considerar a l'hora d'establir la cronologia.

Poca ha estat per no dir cap l'atenció que ha merescut la rosassa de Sant Pere de Galligans. La seva decoració, en un lloc relativament apartat de la vista, mostra una notable riquesa iconogràfica. A través d'una ràpida anàlisi estilística i davant l'eloqüent inscripció ara mateix esmentada, cal considerar el mestre *Pere* dins l'òrbita del floreixement extraordinari que experimentà l'escultura gironina a la darerria del segle XII i començaments del XIII; i més encara, el principal personatge i cap d'un dels tallers d'escultors que versemblantment executaren els claustres de Galligans i de la Seu, essent així que el rosetó fou l'obra que, amb posterioritat a la realització dels claustres, representà la culminació del susdit mestre després d'haver assolit un renom incontestable que degué assentar al claustre del mateix monestir de Galligans, o bé al de la Seu o probablement també a través d'una participació activa en ambdós. Cas de confirmar-se aquesta conjectura, el mestre *Pere* seria el director fins avui ignorat de la nomenada Escola de Girona, càrrec que des de bon principi havia estat adjudicat a Arnau Gatell, autor del claustre de Sant Cugat del Vallès.

Girona. Església de Sant Pere de Galligans: Rosetó y detalls de l'inscripció. (Segle XII).

D'altra banda, la conformació iconogràfica així com un seguit de detalls constructius, assenyalen les relacions directes entre Girona i Ripoll. Sembla doncs raonable pensar que durant la segona meitat del segle XII l'execució dels claustres gironins i l'activitat dels tallers de Ripoll es desenvolupà dins el marc d'una estreta correspondència. Ho confirmaria també l'existència d'una sèrie d'exemples que hom pot trobar en llocs intermitjos, entre d'altres, Besalú i Lladó.

Quan avui es compleix el mil·lenari d'una de les etapes en què el monestir de Ripoll conformà el seu engrandiment, heus aquí una nova font per a la investigació dels camins que seguí l'expansió de l'escultura monumental romànica, un motiu per a reflexionar i rectificar velles hipòtesis i, al mateix temps, una base versemblantment sòlida per constatar una vegada més la importantíssima significació del cenobi ripollès dins el món cultural i artístic de l'Alta Edat Mitjana fora i dins de Catalunya.